SUOMEN ASIANAJAJAT
FINLANDS ADVOKATER

Asianajotoimintaa koskevia säädöksiä ja ohjeita

B 25 Avoimuusrekisterisuositus

Hallitus hyväksynyt 17.11.2023.

MIKONKATU 25
MIKAELSGATAN 25
PL 194, FI-00101 HELSINKI
PB 194, FI-00101 HELSINGFORS
INFO@ASIANAJAJAT.FI
INFO@ADVOKATER.FI
+358 (0)9 6866 120
ASIANAJAJAT.FI
ADVOKATER.FI

B 25 Avoimuusrekisterisuositus

Suomen avoimuusrekisterilaki (430/2023) tulee voimaan 1.1.2024.

Asianajotoiminnassa asianajosalaisuus on lähtökohta. Asianajajat ovat velvollisia huolehtimaan asianajosalaisuuden toteutumisesta. Avoimuusrekisterilaki muodostaa poikkeuksen asianajosalaisuuteen luomalla asianajotoimistolle ilmoitusvelvollisuuden.

Lain tarkoituksena on päätöksenteon avoimuuden lisääminen. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi on olemassa avoimuusrekisteri. Laissa säännellään päätöksentekoon kohdistuvan pitkäjänteisen ja suunnitelmallisen vaikuttamisen ja siihen liittyvän elinkeinona harjoitettavan neuvonnan ilmoitusmenettelyistä.

Laissa tarkoitetun vaikuttamistoiminnan kohteet on yksilöity lain 2 §:ssä. Rekisteröinti-ilmoituksen sisältö on laissa yksityiskohtaisesti ilmoitettu lain 6 §:n 1 momentin 1–3 kohdissa. Toimintailmoituksen sisältö on laissa yksityiskohtaisesti ilmoitettu lain 8 §:ssä.

Lain mukaan ilmoitusvelvollisia eivät ole asianajajat, luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat ja julkiset oikeusavustajat asiakkaalleen antaman oikeudellisen neuvonnan osalta, jossa on kysymys oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 13 §:ssä tarkoitettujen tehtävien taikka asianajajista annetun lain (496/1958) 5 c §:ssä tai luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetun lain (715/2011) 8 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettujen tietojen käsittelyä sisältävien tehtävien hoitamisesta.[1]

Asianajajien, luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien ja julkisten oikeusavustajien tulee kuitenkin tehdä avoimuusrekisteriin rekisteröinti-ilmoitus ja ilmoittaa salassapitovelvollisuuden estämättä 8 §:n 3 momentissa tarkoitetut tiedot, jos nämä harjoittavat asiakkaan puolesta sellaista vaikuttamistoimintaa tai antavat asiakkaalleen sellaista vaikuttamistoiminnan neuvontaa, jossa ei ole kyse asiakkaan oikeudellisen aseman määrittelystä, asiakkaan avustamisesta hallintoasiassa, oikeussäännöksen soveltamista koskevasta neuvonnasta tai muusta asiakkaan toimintaan liittyvästä oikeudellisesta neuvonnasta.[2]

Koska lain 3 §:n 1 momentin mukaan ilmoitusvelvollisia ovat oikeushenkilöt tai yksityiset elinkeinonharjoittajat, lain velvoitteet koskevat asianajotoimistoa eivät yksittäistä asianajajaa. Tämä tulee huomioida myös rajoituksia koskien.

Rajoitukset rekisteröinti-ilmoitusvelvollisuuteen

Yksityiset elinkeinonharjoittajat, jotka eivät harjoita vaikuttamistoimintaa tai vaikuttamistoiminnan neuvontaa päätoimisesti, eivät ole ilmoitusvelvollisia.[3] Rekisteröintivelvollisuus tulee siis harvoin kyseeseen toiminimellä toimivan asianajajan kohdalla.

[1] Avoimuusrekisterilaki 3 § 2 momentin 8 kohta.
[2] Avoimuusrekisterilaki 3 § 3 momentti.
[3] Avoimuusrekisterilaki 3 § 2 momentin 1 kohta.

Asianajotoimiston kannalta merkittävimmät rajoitukset rekisteröinti-ilmoitusvelvollisuuteen ovat seuraavat tilanteet. Ilmoitusvelvollisuutta asianajotoimistolla ei ole, jos sen henkilöstö:

- yhden kalenterivuoden aikana harjoittaa vaikuttamistoimintaa, jossa yhteydenpito sisältää yhteensä enintään viisi yksittäistä yhteydenottoa yhteen tai useampaan vaikuttamistoiminnan kohteeseen (pienimuotoinen vaikuttamistoiminta); yksittäisellä yhteydenotolla voi olla vastaanottajana yksi tai useampi vaikuttamistoiminnan kohde;[4]

- harjoittaa tavanomaista asiointia viranomaisessa[5]

- osallistuu viranomaisen asettamiin tai lakisääteisiin työryhmiin, neuvottelukuntiin tai vastaaviin julkista tehtävää varten asetettuihin monijäsenisiin toimielimiin sekä eduskunnan tai ministeriöiden järjestämiin kuulemisiin, joihin osallistuminen dokumentoidaan;[6]

- antaa vaikuttamistoiminnan neuvontaa lain 3 §:n 2 momentin 1–7 kohdissa tarkoitetuille tahoille.[7]

Näissä ja muissa lain 4 §:n 2 momentin mukaisissa tilanteissa asianajotoimistolla ei ole rekisteröinti-ilmoitusvelvollisuutta.

Ilmoitettavat toimeksiannot

Asianajotoimistojen tulee arvioida, ovatko ne ilmoitusvelvollisia ja jos ovat, niin mistä toimenpiteistä.

Olennaista on sen arvioiminen, mistä toimenpiteistään asianajotoimisto on ilmoitusvelvollinen:

- vaikuttamistoiminta on omaan lukuun harjoitettavaa vaikuttamistoiminnan kohteeseen kohdistuvaa yhteydenpitoa
- vaikutustoiminnan neuvonta puolestaan on
    - joko edellä kuvattua yhteydenpitoa asiakkaan puolesta, tai
    - asiakkaalle annettavaa tukea tässä yhteydenpidossa

Yhteydenpitoa voi olla tapaaminen, puhelimella soittaminen, sähköpostiviestittely tai muu näihin rinnastettava tapa. Yhteydenpidon käsitettä tulkitaan laajasti, eikä yhteydenpidon suunnalla ole merkitystä.

[4] Avoimuusrekisterilaki 4 § 1 momentin 1 kohta.
[5] Avoimuusrekisterilaki 4 § 1 momentin 2 kohta.
[6] Avoimuusrekisterilaki 4 § 1 momentin 4 kohta.
[7] Avoimuusrekisterilaki 4 § 1 momentin 10 kohta.

Esimerkiksi erilaisiin hallinto- ja hallintovalitusasioihin voi liittyä myös yhteydenpitoa laissa tarkoitettuihin vaikuttamistoiminnan kohteisiin. Siltä osin kuin yhteydenpito on osa avustamista oikeudenkäynnissä tai hallintoasiassa, sitä ei tarvitse ilmoittaa (tavanomainen asiointi viranomaisessa). Jos sen sijaan on kyse muusta asiakkaan asian edistämistä tukevasta yhteydenpidosta, se tulisi ilmoittaa.

Ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvaa on myös asiakkaalle annettava neuvonta ja tuki yhteydenpidossa. Esimerkki tästä on toimeksianto, jossa selvitetään asiakkaalle, millä argumenteilla valmisteltavaan lainsäädäntömuutokseen kannattaisi vaikuttaa tai miten luonnosta hallituksen esitykseksi voisi kommentoida. Kun yhteydenpidon suunnalla ei ole merkitystä, merkitystä ei myöskään ole sillä, että ministeriö olisi lausuntoa alun perin asiakkaalta pyytänyt.

Suositukset

Avoimuusrekisterilain mukainen ilmoitusvelvollisuus on poikkeus asianajajista annetun lain ja hyvän asianajajatavan mukaisesta salassapitovelvollisuudesta. Asianajajan tulee informoida asiakasta asianajotoimistoa koskevasta ilmoitusvelvollisuudesta, kun asianajotoimisto ottaa vastaan vaikuttamistoimintaa tai vaikuttamistoiminnan neuvontaa sisältävän toimeksiannon.

Asianajajan ja asianajotoimiston tulee järjestää toimintansa niin, että se voi täyttää ilmoitusvelvollisuutensa ilman muun toiminnan luottamuksellisuuden vaarantumista. Asianajotoimiston tulee pystyä seuraamaan, ylittyykö viiden vuosittaisen yhteydenoton raja. Asianajotoimiston on pysyttävä ilmoittamaan vaikuttamistoiminnan kohteet ja vaikuttamistoiminnan neuvontaan liittyvien toimeksiantojen euromääräinen liikevaihto ja muut laissa edellytetyt tiedot.

Toiminnan asianmukainen järjestäminen edellyttää pääsääntöisesti sitä, että vaikuttamistoiminnalle ja vaikuttamistoiminnan neuvonnalle avataan omat toimeksiannot tai tehdään muu vastaava eriyttäminen. Toimeksiannon kehittyessä niin, että siihen liittyy vaikuttamistoimintaa tai vaikuttamistoiminnan neuvontaa, tulisi näille avata oma toimeksiantonsa tai tehdä muu vastaava eriyttäminen. Toimeksiannon näin kehittyessä, tulee myös asiakasta informoida asianajotoimiston ilmoitusvelvollisuudesta.

Asianajotoimiston koosta ja toiminnan luonteesta riippuen toiminnan asianmukainen järjestäminen voi edellyttää myös muita toimenpiteitä, kuten henkilökunnan kouluttamista tai erillisen vaikuttamistoiminnan rekisterin luomista.

Tämä Avoimuusrekisterisuositus on valmisteltu asianajajayhteisön eettisen valiokunnan ja toimiston yhteistyönä. Asianajajaliiton hallitus on hyväksynyt suosituksen kokouksessaan 17.11.2023.